

Zabezpečování sítě elektrického vedení proti úhynům volně žijících ptáků

Bez elektřiny si v dnešním moderním světě dokáže život představit jen málokdo. Potřeba přivést elektrickou energii všude tam, kde je zapotřebí, však s sebou nese i některá negativa. Jakkoli člověku výrazně usnadňuje život, jiným živočichům život může brát anebo na něj může mít významné negativní dopady. V České republice je v současné době v provozu více než 750 000 ks sloupů a stožárů sloužících k přenosu elektrické energie prostřednictvím elektrického vedení o celkové délce přes 70 000 km. Vlivem nevhodně zvolených konstrukcí je řada těchto zařízení smrtelně nebezpečná zejména pro středně velké a velké druhy ptáků. Vzhledem k tomu, jak hustá je v současné době rozvodná síť, se může jednat o závažný limitující faktor pro jejich populace. Roli přitom hraje např. umístění sítě elektrického vedení v krajině, náchylnost jednotlivých druhů ke kolizím, velikost jejich populací apod.

Zařízení rozvádějící elektrickou energii mohou být pro volně žijící ptáky riziková ve dvou ohledech:

- **Řada úrazů, často s následkem smrti, nastává vlivem nárazu do vodičů elektrického vedení.** Tento problém se týká zejména nočních migrantů, druhů létajících rychlým přímočarým letem a větších ptáků s omezenou manévrovací schopností. K úrazům také často dochází za snížené viditelnosti, za deště či mlhy. Rizikové jsou vodiče všech typů napětí, které přetínají vodní toky, procházejí v blízkosti vodních ploch, významných hnízdišť a tahových shromaždišť ptáků, či ty, které procházejí migračními koridory ptáků.

- Ještě závažnějším problémem jsou **úrazy či smrtelné úrazy ptáků způsobené elektrickým výbojem, k nimž dochází při dosednutí ptáků na konzoly sloupů elektrického vedení.** Elektrický výboj vzniká propojením vodiče a konzoly nebo propojením dvou vodičů tělem ptáka (v úvahu je nutno brát i přeskokovou vzdálenost elektrického proudu pro jednotlivá používaná napětí). K těmto úrazům dochází u vodičů o napětí 22–35 kV, příp. 110 kV. Úrazy elektrickým výbojem způsobuje několik typů konstrukcí, používaných v současnosti k uchycení vodičů nadzemních venkovních elektrických vedení, které však nevyhovují z hlediska bezpečnosti ochrany ptactva před úrazem elektrickým proudem. Z hlediska ochrany volně žijících druhů ptáků jsou obzvláště nebezpečné linky vedoucí otevřenou krajinou (ptáci využívají sloupy k usednutí, neboť jsou to jediná vyvýšená místa v bezlesé krajině) a linky vedoucí oblastmi zvýšené koncentrace ptáků (migrační koridory, shromaždiště apod.).

Předcházet výše popsaným situacím je možné pouze zavedením účinných opatření, která by v praxi měla snížit četnost úrazů a mortalitu rizikových skupin ptáků. Na to již v současné době pamatuje i platná legislativa - ochrana volně žijících ptáků a zabezpečování elektrického vedení v souvislosti s jejich ochranou jsou dnes již zakotveny v několika právních předpisech. Následující text příslušná zákonná ustanovení shrnuje, přičemž řeší primárně vazbu na ochranu volně žijících ptáků; případnými dopady na další zájmy ochrany přírody v souvislosti s budováním nových elektrovodů v krajině či s rekonstrukcemi těch stávajících (např. průchod elektrovodu zvláště chráněným územím aj.) se zabývá jen okrajově.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále „ZOPK“)

- Při budování, rekonstrukci či provozu linek nadzemního elektrického vedení, které představují riziko úhynu či zraňování volně žijících druhů ptáků a mohou mít případně i negativní dopad na jejich populace, mohou být dotčena **ustanovení ZOPK, zakotvující obecnou ochranu živočichů (včetně ptáků) dle § 5 odst. 1 a 3 ZOPK.** Podle § 5 odst. 1 ZOPK jsou všechny druhy rostlin a živočichů (tedy i ptáků) chráněny před zničením, poškozováním, sběrem či odchytom, který vede nebo by mohl vést k ohrožení těchto druhů na bytí nebo k jejich degeneraci, k narušení rozmnožovacích schopností druhů, zániku populace druhů nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí. Podle § 5 odst. 3 ZOPK jsou **fyzické a právnické osoby povinny mj. v energetice postupovat tak, aby nedocházelo k nadměrnému úhynu rostlin a zraňování nebo úhynu živočichů nebo ničení jejich biotopů, kterému lze zabránit technicky i ekonomicky**

dostupnými prostředky. Orgán ochrany přírody (příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, krajský úřad nebo správa CHKO/NP, újezdní úřad na území vojenského újezdu) uloží zajištění či použití takovýchto prostředků, neučiní-li tak povinná osoba sama (tak např. v oblastech, kde dochází k nadměrnému úhynu volně žijících druhů ptáků elektrickým výbojem či následkem kolizí s vodiči, je orgán ochrany přírody oprávněn rozhodnutím dle § 5 odst. 3 ZOPK uložit správci linek elektrického vedení zajištění prostředků k zabránění úhynu ptáků; za nadměrný úhyn lze přitom považovat takový úhyn, který má negativní dopad na vývoj populací druhů ptáků v území).

- Ustanovení § 5a odst. 1 písm. a) ZOPK, které zakazuje úmyslné usmrcování volně žijících ptáků, není v praxi využitelné, neboť nadzemní vedení vysokého napětí není budováno s úmyslem ptáky zraňovat či usmrcovat. Technické požadavky na nově budovaná či rekonstruovaná vedení linek nadzemního elektrického vedení však výslovně upravuje **§ 5a odst. 5 ZOPK**, dle kterého je **každý, kdo buduje nebo rekonstruuje nadzemní vedení vysokého napětí, povinen opatřit je ochrannými prostředky, které účinně zabrání usmrcování ptáků elektrickým proudem.**

- Zvláštní pozornost je věnována ochraně zvláště chráněných druhů ptáků, a to především těm druhům, jejichž početnost populace není nijak vysoká a každý uhynulý jedinec či jedinec neschopný se zapojit do reprodukce např. v důsledku nevyléčitelného úrazu elektrickým proudem může narušit její stabilitu. Na tyto ptačí druhy pamatuje **§ 50 odst. 1 ZOPK, podle něhož jsou zvláště chránění živočichové (tedy i zvláště chráněné druhy ptáků) chráněni ve všech svých vývojových stádiích.** Chráněna jsou jimi užívaná přirozená i umělá sídla a jejich biotop. Podle **§ 50 odst. 2 ZOPK je zakázáno škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů, mj. je zraňovat nebo usmrcovat** (tento zákaz platí bez ohledu na to, zda je zraňování či usmrcování úmyslné či nikoli). **Ze zakazů u zvláště chráněných druhů ptáků může orgán ochrany přírody udělit výjimka dle § 56 ZOPK** (kompetence náleží příslušnému krajskému úřadu, správě CHKO/NP či újezdnímu úřadu na území vojenského újezdu). Výjimku lze ovšem povolit pouze v takových případech, kdy jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody nebo v zájmu ochrany přírody, a dále tehdy, pokud neexistuje jiné uspokojivé řešení, povolovaná činnost neovlivní dosažení či udržení příznivého stavu druhu z hlediska ochrany a pokud je dán některý z důvodů uvedených v § 56 odst. 2 ZOPK (např. v zájmu ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin/v zájmu prevence závažných škod/v zájmu veřejného zdraví nebo veřejné bezpečnosti nebo z jiných naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu včetně důvodů sociálního a ekonomického charakteru a důvodů s příznivými důsledky nesporného významu pro životní prostředí/aj.).

- V případě, že v důsledku záměru budování či rekonstrukce linek nadzemního elektrického vedení hrozí **nedovolená změna obecně chráněných částí přírody** (ve vazbě na výše uvedený § 5 a § 5a ZOPK) **nebo zvláště chráněných částí přírody** (ve vazbě na výše uvedený § 50 ZOPK), je orgán ochrany přírody oprávněn rozhodnutím dle **§ 66 ZOPK** stanovit fyzickým a právnickým osobám podmínky pro výkon dané činnosti, popřípadě takovou činnost zakázat (kompetence náleží příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, krajskému úřadu, správě CHKO/NP, újezdnímu úřadu na území vojenského újezdu, ale také České inspekci životního prostředí). Zákaz dle § 66 ZOPK však nelze uplatnit v případě již vydaného platného pravomocného rozhodnutí v dané věci, je tedy využitelný pouze v takových případech, kde nebyl dodržen zákonný postup. Orgán ochrany přírody je dále v souladu s § 5 odst. 1 ZOPK oprávněn zakázat či omezit rušivou činnost, která by vedla k ohrožení populací ptáků nebo, jak již bylo uvedeno výše, dle § 5 odst. 3 ZOPK uložit zajištění či použití technicky a ekonomicky dostupných prostředků k zamezení nadměrného úhynu ptáků (kompetence náleží příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, krajskému úřadu či správě CHKO /NP).

- **Koncepce nebo záměry výstavby linek nadzemního elektrického vedení v územích soustavy Natura 2000, tedy v evropsky významných lokalitách či ptačích oblastech**, nebo v jejich blízkosti, které by mohly samostatně nebo ve spojení s jinými záměry či koncepcemi významně ovlivnit stav předmětu ochrany nebo celistvost evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti, podléhají dle **§ 45h ZOPK** hodnocení jejich důsledků na toto území a stav jeho ochrany z uvedených hledisek. Podle **§ 45i odst. 1 a 2 ZOPK** je ten, kdo zamýšlí pořídit koncepci nebo uskutečnit záměr uvedený v § 45h odst. 1 ZOPK (specifikace viz zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, v platném znění), povinen návrh koncepce nebo záměru předložit OOP ke stanovisku, zda může mít samostatně nebo ve spojení s jinými koncepcemi nebo záměry významný vliv na příznivý stav předmětu ochrany nebo celistvost evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti. Jestliže OOP (příslušný krajský úřad, správa CHKO/NP nebo újezdní úřad na území vojenského újezdu) svým stanoviskem významný vliv nevyloučí, musí být daná koncepce nebo záměr předmětem posouzení podle § 45i odst. 2 ZOPK a podle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, v

platném znění. Nelze-li vyloučit negativní vliv koncepce nebo záměru na takové území, musí předkladatel zpracovat varianty řešení, jejichž cílem je negativní vliv na území vyloučit nebo v případě, že vyloučení není možné, alespoň zmírnit. Územně plánovací dokumentace se posuzuje podle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, v platném znění (viz níže stavební zákon). V praxi se tato ustanovení týkají především záměrů, kdy je trasování elektrovedů navrženo v blízkosti ptačích oblastí, a to zejména těch, kde jsou předmětem ochrany druhy, u nichž kolize s elektrickým vedením představuje závažné riziko.

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a změně některých souvisejících předpisů (zákon o posuzování vlivů)

Některé záměry budování či rekonstrukce linek nadzemního elektrického vedení splňují parametry záměrů dle přílohy č. 1 zákona o posuzování vlivů (viz záměry kategorie I – bod 3.6 a záměry kategorie II – bod 3.6) a podléhají tudíž zjišťovacímu řízení či posouzení jejich vlivů na životní prostředí dle tohoto zákona. Orgán ochrany přírody se účastní jako dotčený orgán jednotlivých fází těchto procesů (oznámení, dokumentace, posudek). Podstatné je především stanovisko dle § 45i ZOPK odst. 1 k posouzení vlivu záměru na příznivý stav předmětu ochrany nebo celistvost evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti. V případě, že příslušný orgán ochrany přírody nevyloučí ve svém stanovisku významný vliv na evropsky významnou lokalitu nebo ptačí oblast, postupuje se podle dalších ustanovení § 45i ZOPK a zákona o posuzování vlivů (zmíněno již výše). Stejný postup platí i pro záměry umístěné mimo tato území, avšak v jejich blízkosti, u nichž nelze vyloučit dopad na populace předmětných druhů.

Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (energetický zákon)

- **Povinnost zajištění stožárů venkovního vedení vysokého napětí je stanovena novelou energetického zákona č. 158/2009 Sb.** Dle § 25 odst. 11 písm. g) energetického zákona jsou provozovatelé distribučních soustav povinni provést technická opatření k ochraně ptactva u nově instalovaných stožárů venkovního vedení vysokého napětí. V rámci přechodných ustanovení je pak v článku II, v bodu 4 stanovena povinnost provést technická opatření k ochraně ptactva u stávajících stožárů venkovního vedení vysokého napětí do 15 let ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů (stavební zákon)

- **Trasy linek nadzemního elektrického vedení mohou být předmětem řešení v územně plánovacích dokumentacích různých úrovní** (zásady územního rozvoje, územní plány obcí, regulační plány). Orgány ochrany přírody se jako dotčené orgány účastní projednávání těchto dokumentací a vydávají k nim dle § 90 odst. 1 ZOPK a § 4 odst. 2 stavebního zákona stanoviska (k zásadám územního rozvoje dle § 37 a násl. stavebního zákona, k územnímu plánu obce dle § 47 a násl. stavebního zákona, k regulačnímu plánu dle § 66 a násl. stavebního zákona).

- **Budování nových linek nadzemního elektrického vedení a rekonstrukce stávajících linek nadzemního elektrického vedení, které jsou spojené se změnou jejich trasování, jsou řešeny ve správních řízeních podle příslušných ustanovení stavebního zákona**, tj. v územním řízení dle § 84 a násl. stavebního zákona, ukončeném územním rozhodnutím dle § 76 a násl. stavebního zákona (pokud toto rozhodnutí nenahrazuje v souladu s těmito ustanoveními stavebního zákona regulační plán či veřejnoprávní smlouva), a ve stavebním řízení dle § 108 stavebního zákona, ukončeném stavebním povolením dle § 115 stavebního zákona. Orgány ochrany přírody vstupují do konkrétních řízení vedených dle stavebního zákona jako dotčené orgány a vydávají k záměrům stanoviska (ve formě vyjádření či jako součást závazného stanoviska).

- **Rekonstrukce linek elektrického vedení, které nejsou spojeny se změnou jejich trasování, nepodléhají územnímu rozhodnutí** (§ 81 odst. 3 stavebního zákona) **ani stavebnímu povolení či ohlášení stavebnímu úřadu** (viz § 103 odst. 1 písm. b) bod 7 stavebního zákona) a orgán ochrany přírody nemá dle stávající platné právní úpravy možnost před realizací záměru posoudit jeho soulad s ustanovením § 5a odst. 5 ZOPK. Orgán ochrany přírody tedy prověřuje dodržování ustanovení § 5a odst. 5 ZOPK v rámci své kontrolní činnosti a v případě zjištění nesplnění dané povinnosti uloží rozhodnutím dle § 66 ZOPK správci sítě elektrického vedení opatření k odstranění zjištěných závad v souladu se stanovenými požadavky.

V rámci projednávání územně plánovacích dokumentací, vydávání stanovisek v řízeních podle stavebního zákona či v rámci vydávání souvisejících správních aktů dle ZOPK se orgány ochrany přírody vyjadřují k celé řadě okolností. Posuzují navrhovanou trasu vedení a celkově vhodnost umístění záměru v krajině z hlediska ochrany volně žijících druhů ptáků (ale i jiných předmětů ochrany daného území), upozorňují na výskyt zvláště chráněných druhů ptáků, ale i obecně chráněných druhů ptáků, které jsou náchylné k nárazům do elektrického vedení, v případě

potřeby navrhuje úpravy trasy či v některých úsecích nahrazení podzemním vedením a uplatňuje i další požadavky týkající se vyloučení či minimalizace rizika negativního ovlivnění ptáků jejich nárazy do elektrického vedení (např. požadavky opatření vodičů zvýrazňujícími prvky v rizikových úsecích apod.). Vyjadřují se rovněž ke konstrukcím sloupů elektrického vedení a k tomu, zda se jedná o konstrukce odborně posouzené a přijatelné s ohledem na riziko zranění či usmrcení ptáků elektrickým výbojem, popř. o konstrukce, které byly opatřeny schválenými doplňkovými ochrannými prvky (funkčnost a bezpečnost nově vyvíjených konstrukcí i doplňkových ochranných prvků posuzuje Agentura ochrany přírody a krajiny ČR na základě pověření Ministerstva životního prostředí). Sloupy elektrického vedení navíc mohou představovat ještě další, zatím zde neuvedené riziko pro ptáky – jsou-li nahoře neuzavřené, mohou ptáci, kteří na ně usednou, zapadnout do jejich dutých útroby, což pro ně znamená téměř jistou smrt; je tedy třeba dbát na instalaci sloupů, které mají tento problém technicky vyřešen, popř. na opatřování neuzavřených sloupů ochrannými hlavicemi. Orgány ochrany přírody rovněž upozorňují na případnou nutnost vydání potřebných správních aktů vyplývajících ze ZOPK, např. výjimky dle § 56 ZOPK z ochranných podmínek zvláště chráněných druhů ptáků, stanoviska dle § 45i ZOPK k posouzení vlivu záměru na příznivý stav předmětu ochrany nebo celistvost ptačí oblasti, ale i správní akty týkající se jiných předmětů ochrany dle ZOPK, tj. např. výjimky povolující průchod trasy elektrického vedení zvláště chráněným územím apod. **Povolení záměru s ohledem na omezení a požadavky dané ZOPK je nezbytným předpokladem pro vydání územního rozhodnutí i stavebního povolení a je nutné, aby jejich vydání předcházelo.**

Zdroj: Literatura a zdroje: - Hlaváč V., Koubová M., Neuwirthová H. 2012: Ochrana ptáků na linkách vysokého napětí. Blýská se na lepší časy? Ochrana přírody 5/2012, AOPK ČR Praha. - Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů - Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a změně některých souvisejících předpisů - Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (energetický zákon) - Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů (stavební zákon)

URL zdroje: <https://forumochranyprirody.cz/zabezpecovani-site-elektrickeho-vedeni-proti-uhynum-volne-zijicich-ptaku>